

Playing for Success 15–23 jaar, een nieuwe uitdaging

Pieter Jansen en Irene de Kort, PFS Nederland

Twee jaar na de start van het eerste leercentrum in Zwolle staat Playing for Success Nederland voor een nieuwe uitdaging. Op 1 april j.l. ging op verzoek van een aantal onderwijsorganisaties Playing for Success 15–23 jaar van start, bedoeld voor jongeren met een “historie”. Voorlopig gaat het om vier regio’s. In dit artikel krijgt u inzicht in de aanleiding, de doelstellingen, de organisatie en de opzet van dit unieke, uitdagende en kansrijke programma.

Al vijftien jaar teistert het probleem van voortijdige schooluitval veel jongeren, juist aan de ‘onderkant’ van de Nederlandse samenleving. Schooluitval is een groot maatschappelijk probleem; kwantitatief maar ook kwalitatief. Veel jongeren worden binnen de muren van bestaande onderwijsinstellingen onvoldoende opgevangen en lopen het risico voortijdig uit te vallen. De kans dat schooluitvallers in problematische leefomstandigheden verzeild raken, of geconfronteerd worden met ongeschoolde arbeid of werkloosheid, is groot. In sommige gevallen leidt voortijdig schoolverlaten zelfs tot criminaliteit en/of psychosociale problemen.

Playing for Success is een uitdagende pedagogische context waarin jongeren hun intrinsieke motivatie kunnen bevorderen, zichzelf kunnen ontwikkelen, hun ambities kunnen ontdekken en weer betrokken kunnen raken bij onderwijs en beroep. Het concept draagt bij aan persoonlijke groei van jongeren. De onderwijsdoelen zijn gericht op het verbeteren van schoolprestaties o.a. op het gebied van taal, rekenen en ICT.

Bij de aanpak van het probleem van voortijdig schoolverlaters (15-23 jaar) wordt gebruik gemaakt van de ervaringen en succesfactoren van Playing for Success voor 9-14 jarigen. De komende jaren wordt onderzocht of het concept net zo effectief is voor de doelgroep 15-23 jaar. Tevens wordt onderzocht of Playing for Success ook werkt op andere ‘wow-locaties’ dan een betaald voetbalclub, zoals bij het CIOS in Goes.

Zes mbo-instellingen (ROC/AOC), zeven vo-scholen, twee hbo-instellingen, drie betaald voetbalorganisaties (bvo’s), een sportopleiding en het bedrijfsleven dragen bij aan het nieuwe pedagogisch-didactisch concept dat de komende jaren in de regio’s Groningen, Salland (Zwolle), Twente (Almelo) en Zeeland (Goes) wordt voorbereid, uitgevoerd, geëvalueerd en bijgesteld.

Doelstellingen en verwachte resultaten

Playing for Success 15-23 beoogt drie doelstellingen:

1. Vermindering van het aantal voortijdig schoolverlaters in de leeftijd 15-23 jaar.

Het eerste doel van het programma is de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van een duurzaam, samenhangend geheel van maatregelen en interventies gericht op het verwerven of ontwikkelen van competenties op mbo-niveau gebaseerd op de uitgangspunten van Playing for Success. Dit gebeurt in een buitenschoolse onderwijscontext met als resultaat een optimale doorstroom van de deelnemer naar onderwijs of werk, volwaardig burgerschap en vakbekwaamheid voor het beroep en daarmee een aantoonbare vermindering van het aantal schoolverlaters.

Om dat doel te bereiken worden in de vier genoemde regio’s vier onderwijsprogramma’s

ontwikkeld, die op maat gesneden zijn voor de individuele leerling. Intake en nazorgtraject zijn onderdeel van het programma. De verwachting is dat minimaal 400 en maximaal 500 jongeren die aan het programma deelnemen werk vinden, teruggaan naar school of een passend extern traject vinden.

De beoogde effecten bij jongeren daarbij zijn:

- Het hervinden van doel in het leven.
- Eigen verantwoordelijkheid nemen voor gemaakte/te maken keuzes.
- Sterkere motivatie om te leren.
- Betere werknemersvaardigheden.
- Betere keuzes met betrekking tot doorstroom naar opleiding of werk.

2. Integratie van Playing for Success 15-23 jaar in het reguliere onderwijsaanbod.

De deelnemende regionale leeromgevingen worden vergeleken op bewezen resultaten, vormgeving en het opleidingsaanbod aan risicoleerlingen (inclusief een nazorgtraject). Vervolgens wordt het concept geïmplementeerd in het reguliere opleidingsaanbod. Playing for Success voor 15-23 jarigen wil een vast onderdeel worden van het onderwijsaanbod gericht op voortijdig schoolverlaters.

De selectie en plaatsing van risicoleerlingen gebeurt op basis van individuele risicofactoren. De verwachtingen en de aspiraties van de deelnemers vormen de basis voor een gerichte doorstroom van leerlingen naar het reguliere onderwijs of betaalde arbeid.

Onderdeel van het programma zijn de validatie en implementatie van de pedagogisch-didactische bevindingen in de onderwijspraktijk van de deelnemende scholen (vo en mbo).

3. Professionalisering van docenten

Medewerkers en docenten die werken in de vindplaatsen van de potentiële deelnemers worden geprofessionaliseerd in het signaleren en selecte-

ren van laagpresterende leerlingen en risicoleerlingen, alsmede in het begeleiden en coachen van leerlingen na afloop van het onderwijstraject. Ze worden geschoold in signalering en selectie van de doelgroep, alsmede in uitwisseling en afstemming tussen de voorzieningen. Docenten van de deelnemende scholen vormen een netwerk gericht op kennisuitwisseling en verbetering van de methodiek.

De beoogde effecten bij beroepskrachten zijn:

- Docenten in het regulier onderwijs kunnen problemen signaleren en weten voor welke leerlingen Playing for Success wel werkt en voor welke niet.
- Beroepskrachten in het leercentrum kunnen werken met het ontwikkelde programma, de bijbehorende methodiek en het ontwikkelde nazorgsysteem.

Organisatie

In de stadions van FC Zwolle, Heracles, FC Groningen en in de sportaccommodatie van CIOS te Goes worden leercentra ingericht waar een speciaal voor risicoleerlingen ontwikkeld programma wordt aangeboden. De programma's zijn opgezet vanuit één centraal opgezet pedagogisch-didactisch kader en gebaseerd op gezamenlijk gedragen uitgangspunten. Doelgroep en organisatievorm verschillen. Onderzoek zal uitwijzen welke variant, welke resultaten oplevert.

Voor elk leercentrum wordt een organisatie ingericht, die bestaat uit de lokale partners: vo, mvo en bvo. Andere partners zijn maatschappelijke organisaties op het gebied van de leerplicht als RMC's en leerplichtafdelingen van de gemeente, jeugdzorg, welzijnsorganisaties, justitie, Bureau Halt en bedrijven/instellingen die zich in of om de (top)sportomgeving of het stadion bevinden. Tussen de regio's worden regelmatig ervaringen, kennis, ontwikkelde materialen en producten uitgewisseld.

Het onderzoek wordt uitgevoerd o.l.v. dr. Henk Ritzen, lector ROC van Twente en Hogeschool

Edith Stein/onderwijscentrum Twente. KPC Groep verzorgt het landelijke management.

Doelgroep

De groep jongeren die deelneemt aan het programma wordt door docenten, externe begeleiders of hulpverleners op basis van objectieve criteria geselecteerd. Het zijn jongeren die in de wetenschappelijke literatuur rond het thema 'betrokkenheid' (engagement) wordt ingedeeld vanuit (a) gedrags-, (b) emotionele en (c) een cognitieve criteria (Archambault, Janosz, Morizot, & Pagani, 2009; Fredricks, Blumenfeld, & Paris, 2004; Van Uden, Pieters & Ritzen). De doelgroep wordt als volgt gespecificeerd:

- a. Jongeren met problemen op het gebied van 'gedragsbetrokkenheid': problemen op het gebied van actieve participatie tijdens het onderwijsleerproces in school of tijdens sociale of buitenschoolse activiteiten, of problemen op het gebied van hun werkhouding (lage inzet, weinig concentratie en volharding).
- b. Jongeren met problemen op het gebied van hun 'emotionele betrokkenheid': problemen op het gebied van negatieve reacties op leraren, klasgenoten, schoolse zaken en school in het algemeen, waardoor zij zich onvoldoende, of bijna niet identificeren met school en geen waardering hebben voor hun schoolsucces en schoolprestaties.
- c. Jongeren met problemen op het gebied van cognitieve betrokkenheid: problemen met de bereidheid om inzet te tonen hetgeen nodig is om complexe ideeën en moeilijke vaardigheden te verwerven en te beheersen.

In de onderwijspraktijk gaat het om leerlingen die veel hebben meegemaakt (rugzakje, rebound, criminaliteit). Ze hebben een negatief zelfbeeld en het gevoel steeds te verliezen. Vanwege een gebrek aan zelfvertrouwen voelen zij zich niet betrokken bij de school en de samenleving. Het zijn echter ook de leerlingen die opbloeien als ze in een tot de verbeelding sprekende leeromgeving

worden gebracht, op een positieve, gelijkwaardige manier worden aangesproken en bereid zijn te reflecteren op hun risicogedrag. Zij komen in beweging doordat ze met rolmodellen uit de sport worden geconfronteerd en worden uitgedaagd hun competenties te ontwikkelen. De doelgroep bevindt zich binnen de reguliere onderwijsinstellingen vo en mbo.

De criteria worden voortdurend aangescherpt en getoetst, zodat er een helder beeld ontstaat voor welke jongeren Playing for Success wel en voor welke niet werkt.

Pedagogisch-didactisch concept

Kenmerkend voor Playing for Success is de gelijkwaardige omgang met en tussen de deelnemers. Het basisuitgangspunt is: ik ben oké, jij bent oké. Binnen de programma's worden de leerlingen gestimuleerd om (weer) eigen doelen te stellen, verantwoordelijkheid te dragen om doelen te realiseren en keuzes te maken. Het onderwijsaanbod en de pedagogische aanpak sluiten aan bij de problemen en haalbare leerdoelen van de individuele leerling (maatwerk).

De sociale omgeving van de leerling (ouders, voogden, et cetera) wordt zoveel mogelijk betrokken bij de keuzes die de leerling maakt. Jongeren nemen vrijwillig deel, maar hun deelname is niet vrijblijvend. Zowel de pedagogische ondersteuning als de controle zijn optimaal. De verbinding met de sport(wereld) is in het gehele opleidingsaanbod zichtbaar. De principes uit de sportwereld komen terug in het programma. De omgeving heeft hoge maar realistische verwachtingen van de leerlingen. Het is gericht op succeservaringen en het vieren daarvan; het ontwikkelen van trots. Er is discipline: je moet doen wat je belooft. Leerlingen worden geconfronteerd met hun beloftes en tekorten. De gegeven feedback is positief kritisch en constructief. De leerlingen zijn trots op hun behaalde resultaat en kunnen daar uiting aangeven.

Ook de sportomgeving wordt ten volle benut in

het programma. Om de jongeren te motiveren is contextrijk en levensecht leren noodzakelijk. Opdrachten zijn interactief, afwisselend en uitdagend en vinden overal in het stadion of de (top) sportomgeving plaats. Er zijn leerwerkplekken in en om het stadion of de (top)sportomgeving, gedurende evenementen, wedstrijden en bij bedrijven verbonden aan de club.

Rolmodellen uit (top)sport en bedrijfsleven worden ingezet om jongeren te motiveren. De leerlingen krijgen toegang tot bijzondere plaatsen en contacten. Tijdens het ontwikkelingsfase wordt het pedagogisch-didactisch concept geoptimaliseerd en uitgewisseld, zodat er een gedeelde visie en aanpak ontstaat bij alle Playing for Success betrokkenen.

Het programma

De leerlingen volgen in het stadion of een (top) sportomgeving een programma op maat van ongeveer 10 weken, dat er volledig op is gericht ze te laten doorstromen naar opleiding of werk. De groep bestaat uit maximaal 15 leerlingen en heeft meerdere begeleiders. Het programma heeft een omvang van tussen de vijf dagdelen per week (Groningen) tot tien dagdelen per week (Almelo). In Groningen volgen de leerlingen gelijktijdig een programma in het reguliere mbo of vo, dat is gericht op de basisvaardigheden taal en rekenen.

Als de leerlingen met het traject starten hebben ze een uitgebreide intake gehad, waaruit de persoonlijke leerdoelen gedestilleerd zijn. Het programma bestaat voor een deel uit gezamenlijke opdrachten, onder andere groepsdynamische activiteiten ter bevordering van sociale vaardigheden en persoonlijke reflectievaardigheden. Daarnaast zijn er individuele opdrachten waarin wordt gewerkt aan persoonlijke leerdoelen. Deze kunnen zich richten op kennis (taal en rekenen), sociale vaardigheden en werknemersvaardigheden.

Waar mogelijk wordt een civiel effect gecreëerd, door het behalen van certificaten zoals referentieniveaus taal en rekenen, EHBO, HACCP, VCA, Vaarbewijs, Theorie CBR, Brommer rijbewijs, etc. Zo snel als het kan wordt stage een onderdeel van het programma. Hiervoor wordt in plaatsing en begeleiding intensief samengewerkt met de bvo's en met bedrijven verbonden aan de club.

Gaandeweg stelt de leerling zijn/haar doel en bepaalt samen met de begeleider welke keuzes gemaakt moeten worden om dit doel te bereiken. Aan het eind van de tien weken wordt het programma afgesloten met een feestelijke bijeenkomst waarin de leerlingen hun prestatie (op eigen wijze) presenteren en hun vervolgstap toelichten. Hierbij zijn zoveel mogelijk verwanten uit de directe omgeving van de leerling aanwezig. Zij worden meegenomen in de keuzes die de leerling gemaakt heeft. Na afloop is er een gegarandeerde aansluiting naar een vervolgopleiding en/of werk. Het programma wordt drie tot vier maal per jaar herhaald met een nieuwe groep leerlingen.

Intake en nazorgtraject

Het traject start met een uitgebreide intake zodat de begeleiders weten waar de hiaten zitten. Op basis van de intake wordt een persoonlijk programma opgesteld. Het ontwikkelen van een intake instrument specifiek voor deze doelgroep en dit programma is een belangrijke activiteit. Daarbij wordt gebruikgemaakt van wetenschappelijke inzichten.

Essentieel voor het slagen van het programma is ook de ontwikkeling van een nazorgtraject. Dit gebeurt in samenwerking met docenten uit de reguliere opleidingen waar de jongeren naar doorstromen en de medewerkers van de bedrijven waar ze komen te werken. Deelnemers worden minimaal een half jaar gevolgd.

Professionalisering medewerkers

Gedurende het traject worden medewerkers geschoold in het begeleiden van de meervoudige problematiek van de leerlingen vanuit het pedagogisch-didactische concept. Van het team wordt gevraagd om goede contacten te onderhouden en een goed overzicht te hebben van alle mogelijke vervolgopleidingen in de regio.

Afstemming met Studenten Service Centra e.d. is daarvoor van wezenlijk belang. Naast onderwijskrachten kunnen ook professionals uit welzijnswerk of maatschappelijk werk worden ingezet.

Medewerkers uit de reguliere opleidingen en uit bedrijven worden geschoold in het concept Playing for Success. Met hen wordt een gezamenlijk traject doorlopen gericht op een optimale selectie en begeleiding van de jongeren.

Bestuurlijke borging

Om van Playing for Success een duurzame regionale onderwijsvoorziening te maken is een stevige bestuurlijke samenwerking tussen de betrokken partijen noodzakelijk. Voor de realisering hiervan maakt Playing for Success gebruik van de ervaringen opgedaan bij het traject voor 9-14 jarigen. De meest optimale vorm blijkt het oprichten van een lokale stichting Playing for Success, waarin alle betrokken partijen vertegenwoordigd zijn.

Het doel is om te komen tot een meerjarig aanbod met een duurzame bekostiging. Playing for Success wordt hiermee een regionale onderwijsactiviteit die vanuit alle onderwijspartijen wordt geïnitieerd en waarvan het onderwijs eventueel met andere maatschappelijke partners (bv Welzijn) voor het merendeel eigenaar is en die onafhankelijk is van de prestatiecurve van de deelnemende bvo's.

Het personeel is afkomstig van de betrokken onderwijs/welzijn partijen en is niet in dienst van

de club of sportorganisatie. De samenwerkende onderwijsorganisaties zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit en het resultaat van het programma.

Kennisdelen, uitwisselen en ontwikkelen

Belangrijk onderdeel van Playing for Success 15-23 is het leren van elkaar en het gezamenlijk (door) ontwikkelen van het concept. Om dit te bereiken worden de volgende werkvormen gehanteerd:

- Het opzetten en uitvoeren van een landelijke uitwisselingsstructuur, waarin kennisdelen en –ontwikkelen centraal staan.
- Het opzetten en laten draaien van een digitaal uitwisselingsmedium in de vorm van Sharepoint. Dit biedt de regio's de mogelijkheid al hun ontwikkelde materiaal, producten en andere informatie te uploaden en (van anderen) te downloaden.
- Het organiseren van een afsluitende conferentie waarbij de ervaringen worden overgedragen naar belangstellenden.
- Het maken van informatiemateriaal waarin het concept Playing for Success 15-23 wordt beschreven.

Rollen partners

Kenmerkend voor Playing for Success 15-23 is de deelname van verschillende partners uit het onderwijs en bedrijfsleven. De partijen hebben in iedere regio een vergelijkbare rol. De betaald voetbalorganisatie, of sportvereniging vervult de rol van gastheer en zet de rolmodellen in. Aan een dergelijke club zijn veel bedrijven verbonden die loyaal zijn naar de club en aanspreekbaar zijn op het inzetten van de leerlingen. Deze bedrijven stellen leerwerkplekken beschikbaar en ontwikkelen mee aan een begeleidingstraject. De onderwijsorganisaties vo en mbo, alsmede jeugdzorg, hulpverlening en justitie selecteren de potentiële leerlingen en ontwikkelen gezamenlijk het selectietraject. Het onderwijs levert tevens uit hun kring de professionals aan die in een team met de

leerlingen aan de slag gaan. Het team bestaat uit vijf en mbo deskundigen aangevuld met experts van maatschappelijke instantie zoals welzijnsorganisaties en maatschappelijk werk. Het team kan ook ondersteund worden door studenten vanuit reguliere roc-opleidingen en het hbo.

Innovatieve kracht

Bij het opzetten van Playing for Success 15-23 wordt gebruik gemaakt van de succesfactoren in de aanpak bij Playing for Success 9 tot 14 jaar. In een aantal projecten is in het verleden de nodige ervaring opgedaan met de nieuwe doelgroep: Goal in Groningen, Assist bij Heracles, Scoren door Scholing bij FC Twente, Teamplay@NAC en ROC4NEC. Deze ervaringen en opgebouwde expertise worden ingezet. Ook wordt gebruik gemaakt van de kennis en ervaring die bij soortgelijke programma's in Engeland zijn opgebouwd.

De innovatieve kracht van het concept zit in het bij elkaar brengen van twee werelden die sterk van elkaar verschillen: onderwijs en (top)sport. Enerzijds is er sprake van een unieke, laagdre-

pelige leeromgeving buiten de school met een positieve klank en uitstraling die leerlingen het gevoel geeft dat ze bevoorrecht zijn. Anderzijds is er een onderwijsprogramma op maat, gedragen door een multidisciplinair team (onderwijs, sport, maatschappelijke instanties) waardoor 'de gehele problematiek' van jongeren in beeld kan komen en nieuwe oplossingen gegenereerd worden.

Jongeren kunnen een nieuwe start maken in een veilige, niet stigmatiserende, 'mini-maatschappij', met rolmodellen (verzorger, terreinknecht, trainer, spelers) en korte lijnen naar het bedrijfsleven (businessclubs). Door deze kortdurende, zeer intensieve interventie, waar gewerkt wordt aan persoonlijke doelen, komen de leerlingen weer op het spoor om hun leven verder vorm te geven. Ze krijgen weer het gevoel dat ze erbij horen.

De innovatieve kracht zit ook in de duurzaamheid van het netwerk dat gedragen wordt door onderwijs, sportorganisaties en maatschappelijke organisaties, met daarnaast bedrijven die vanuit hun maatschappelijke betrokkenheid (mvo) participeren.

